

II. A KÖLTÉSNET KORAI.

BULCSUTÓL.

(Vége.)

Ki halmi tudál, oh Megváltó!
Ártatlan istenéleted:
Mi egyéb — mint nagy ideálok,
Mellytől a kőszirt megreped? —
S a széthasadt sirok üréből,
Fürtökön göröngy s penészszel,
Kinéznek a rémült halottak,
S a nap könyezve enyész el.

Elenyészett a nap!...

És megrázkodott a világ!...

Jerusalem falaira

S a capitol tornyaira

Enyészet árnya hág!

Elesendesült a lant,

Tovaszáltak a fülmilék, —

(Gangesz rejtélyes partjain

Van a fának virága még.)

Van dal-csordák őrtüzei
Égnek a gázolt sirokon,
Hol Grachus s Brutusok pihennek!
S szétomlott a nagy Odeon!!

Atilla véres ostora
Pattog a kores Róma hátán;
Ő tán az isten angyala, —
Vagy maga talán a sátán?

Sötét éjben — az éjszak fénye,
Mint halvány mécs világa leng,
S a jéghegyeknek csúcsain
Vak Ossziánnak lantja peng.
Ő miként kísértet,
Tán letünt Caesárok árnya
Vakon — a vak sötétben
Halvány szellemét kitarja. —
Dala a tengerviharral
Őrült tusára kel,
De a roppant temetőben
Csak önmagának énekel.

Viruló kelet!

Hol a tél és nyár együtt laknak,
S Ganges partjain, mellyek fakadnak,
Örök tavasz leng a pálmák felett.
Regényes kelet!
A tűznapot s csillagok fényét
Költészettel megistenítéd,
Boldogítván a gyermekképzelet.
Nem kutatál te Istent messze táján
A végtelenség öröklő körének.
A napsugárban Isten néze rád,
S a csillagokhoz megzendült az ének.
Krokodilnál, pacsirtadalban
Fellelted őslényed sugárzatát
Gyermeteg hittel s buzgó érzelemmel
A természetet szüzen fogod át.
Napsugárai -- csillag fénye
Fülmilének zengeménye,
S a természetben az élet-elem
Rokon teveled szerelem!

S Bagdad homályos éjszakáin
A huri szótt virágregét, —
Csókja lehével fűszerezvén
Mahomed alászált egét. —

A Gibraltáron leng a zászló
 S a Dardanellák partjain
 Csörög a mór-kard. — Europa ébred
 Az éjzenének hangjain.

S mikép Megváltónk bölcséjére
 A hajnalsillag hinte fényt,—
 Akkép az ébredő nyugotnak
 Kelet hozza dalt és r e g é n y t!

Mór-húrokon fakadt:

Természet, szerelem

S félholdas zászlóin

Rettentő győzelem. —

A megváltó hite:

Erény és s z e r e t e t

S megvetni hidegen

A földi életet.

E szent eszmék virágfüzére

A lovagornak koszorúja

S ez idealok dallamát

Zengé Provecenak troubadourja.

Erős szikláján szent Péternek

Áll a kereszt. Madonna képe,

Mint megtestesült fájdalom

Könnyel ragyog a hős elébe.

Váarak épülnek a magasba

Főnebb a pór kunyhóinál

S a gyöngéd várhölgy sohajtása

Fuvalyszellőkint völgybe száll. —

S mig szerelme búcsu-könyvével

A hősnek vas vértjére hull, —

Ennek aczél inge alatt a

G y ö n g é d é r z e l e m felvirul; —

És a mi legszebb a világon,

A n ő k i r á n t i t i s z t e l e t,

— Virágos lombkint szirttetőn —

Uralg a hősiség felett.

Hir, dicsőség ábrándival

Bárány-Jézusért halni meg,

Palaestina szent ugarán

Harczol a hős, — és érzeleg.

És annyi sok sebér

Mi lesz a pályabér?

Az otthon siró lányka kertiből

Harmatázott virágfüzér. . . .

S ámbár az ifju hős

Nem tudá leirni nevét,

Hölgyének zsámolyánál
 — A hol imádva térden áll
 Lantján zokog bűvös regét.

A villámsujtott törzs felett
 Fialat lombozat fakad :
 Italia sirboltjain
 Ujra felpattan a lakat.
 S költészet, művészet
 Fellépnek a nagy temetőn,
 És a hatalmas szirttetőn
 Ragyog a nap, melly elenyészett!

Florenz csillogó várában
 Ha Medicik mérget kevernek, —
 Méreghez a művészetet,
 A dalt s szerelmi érzetet
 Keverik be éltető szernek. —

Mig Raphael festi
 Az istenanya fájdalmát,
 Jézus halálát, diadalmát,
 Nincs már ecsetén semmi testi; —
 Tasso és Milton vele kelnek
 S a templom bűvös rejtekéhez
 Szent hitregéket énekelnek.

A fősvény Albion
 Olly tőkét szerze már magának :
 Hogy fiai, bár kihalnának —
 — Kincse ragyog a sirokon. —

Az óriás Shakespeare
 Gyalutlan deszkákra hága, —
 És az életnek szinterén —
 A bűn s erénynek emberén
 Elfér az események világa.

Néprombolás, egy új özönvíz
 S szállhat a földre százezer vész,
 Talán a Themse nap tüzetől,
 Mint egy harmatcsepp elenyész ;
 De Shakespeare és Byron uralma —
 Tart, — mig a földi életben,
 Önkénytelen tiszteletben
 Áll a művészet és az ész!!

Mostan isten veled,
 Teremtő képzelet!
 Ki állhat ellen im az árnak,
 Mellynek hullámin sirba szállnak

Az ősidőknek nagy eszményei?!
 A költészet mesterséggé fajult,
 Égi virága sáros földre hullt; —
 Nem a költészetet
 Hozzák az életbe,
 De a pór-életet
 A szép költészetbe. —

Ah megdöbben lelkem! . . .
 Én is bírok hazát,
 Melly elviharzott ezredéven át
 Nem hallatá magát!
 Tán nem volt érzés nemzetembe',
 Vagy a halállal nézve szembe, —
 Örökké csak küzdeni birt,
 Keresve s nem találva sirt?
 A jelen percei vigasztalnak; — —
 Kora van a halotti dalnak. . . .
 Hiszen költőink éhen halnak!! *)

A BALKÁNIHARCZ.

(HISTORIAI REGÉNY.)

JÓKAI MÓRTÓL

(Folytatás.)

Eminah.

Ali basa ülbe vevé az asszonyt, gyönyörködött szép ártatlan szemében, gyermeteg mosolygásában, azt hívé e szemeken át lelke mélyéig láthat. Ha oda láthatott volna!

A mint ott enyelgett vele, ime belép az odaliskok szobájába a Kadun-Kiet-Khuda, a háremőr s egy lefátyolozott hölgyalakot hoz magával.

— Kegyelmes asszonyom, — szólt Eminához — ime e görög leányzó, hallva jószágod nagy hírét, önkényt eljőve hozzád, hogy orczád fényében élhessen s mosolygásodtól üdüljön.

És leleplezé a leányt.

Eminah ugyanazon lányra ismert abban, kinek vőlegényét Ali basa lefezteté s kötekedve szólt a háremőrhöz.

*) Örömmel mondhatjuk, hogy korunk e vádját a tisztelt költőnek megczáfolja.

— Nézzed Kadun-Kiet-Khuda, hisz e leány reszket: ha nem fognád
összerogynék.

— A nagy elfogódás teszi ezt kegyelmes asszonyom.

— De millyeu halovány.

— Szépséged árnyéka az rajta.

— Látod! könyezik is.

— Örömkönyek azok.

Eminah marék aranyat ajándékozott a háremörnek a jó feleletekért, s megengedé a szemérmes leányzónak, hogy orczája előtt megálljon.

Azzal hozatott csemegéket, aranybélü gyümölcsöket, granatvillogásu bort, mákonyos nargylát és ölébe vevé Ali ősz fejét, s kezébe ragadva a mandolint, dalolt neki arab szerelmi dallamokat, meleg, forró, rózsaillesztos, harmatnedűs énekeket, a basa arczára vont a hölgy hosszú selyemszőke haját, mintha a paradicsom árnyékát takarná magára s énektől, mámortól és mákonytól elaludt.

A mint a basa kezeiből kihullott a nargyla borostyán szívója, Eminah kiküldé szobáiból a hölgyeket, csupán a most érkezett görög leányt marasztá hátra; odaültetve őt maga elé a számolýra s kezébe adva egy nagy selyemlegyzőt, hogy azzal az alvó basát legyezze.

— Mi a neved? — kérdé a leánytól.

A leány tagadólag inte fejével, nem akarta megmondani.

— Miért nem akarod megmondani?

— Mert még odahaza egy testvérem van.

Eminah megérté a feleletet.

— Jöjj közelebb; a mult éjjel egy álmod láttam. Mintha egy nagy toronyban lettem volna, mellynek belsejét tizenkét fáklya világítja meg; bárhova tekinték, borzadály lepott meg, szokatlan, ijesztő tárgyak látszottak szemeim előtt, s ámbár tizenkét fáklya égott, mégis sötétség volt köröskörül s úgy tetszék néha, mintha ez a sötétség nem volna köd vagy vastag pára, hanem egy fekete emberekből összecsoportosult tömeg, kik ollykor szempilláikat emelgetik. Azután mintha Ali basát láttam volna ott egy veres bársony széken ülni, a mellynek arany tigrislábai voltak, és a mint lábait törökösen maga alá szedé, úgy tetszék, mintha a tigrislábak az ő saját lábai volnának. Sok ijesztő alak vonult azután el előttem, végre egy ifjú és egy leány maradtak csak a teremben, a kik minden kérdésre azt felelték: átok reád! Ali basa monda a leánynak: szeress engem; az felelte rá: átok reád, és azonnal az ifjú szép feje legördült és futott végig a hideg márványpad'ón és egészen odajött lábaimhoz, egy véresepp papucsomra feccsent belőle, és csodálatos, a véresepp most is ott van, midőn fölbredék. Nézd meg, valóban véresepp-e ez, vagy csak képzelet?

És azzal kinyujtá szép kis lábát Eminah, mellyet addig öltönye redői el-
takartak, s megmutatá a görög leánynak.

A leány sirva omolt lábaihoz és összeesókolá azt. Nem, nem az úrnő lá-
bát, hanem vőlegénye vérét, a melly reá fecesent.

— Látod, énnekem e szattyánon keresztül égeti testemet e vér, hát még
a kinek lelkére hullott az!

Azzal elvoná haját a basa arczáról s undorral tekintte rá.

Az pedig aludt esendesen, mint a hogy az igazak alusznak.

Hetvennyolcz esztendő t élte boldogan, örömben, diadalban, angyalok szer-
relme közt, és annyi átok, annyi vér, a mi agg fejére szállt, nem volt képes
egy redőt húzni homlokára, nem egy vonást eltorzítani arczán, meg nem rövi-
dité egy napját életének, még nem rontá egyetlen egy álmát; pedig most is ál-
dozata levágott fejével egy ágyon alszik, a vánkos felett az ő feje, alatta
megölte.

Eminah oda hajolt reá, feltakará az alvó keblét, melly nyugodtan lélezett.

— Amaz asztalon áll egy zománczos kés. — Monda a leánynak. —
Hozd ide.

A leány felszökött a késért s visszatért vele; úgy tartá azt göresösen ösz-
szeszorított markában, mintha egy intésre várna, hogy azt szívébe verje neki.

— Nem úgy, nem. — Szólt Eminah. — Nem éltét, csak a sinórt vág-
juk keresztül. — S azzal kivevé a kulcsot, melly Ali nyakában függött, le-
vágá azt a késsel a zsinegről. — E kulcs a vöröstoronyba vezet; midőn a
a holttesteket egy csapóajtón lehányták, vizlocsesanást hallottam utánok. Tehát
a kinzások tereméből az acheruzi tóba lehet jutni. Kötelek vannak ott, miken
leereszkeszhetünk, uszni jól tudunk mindketten, hisz te Hydriot*) leány vagy.
A Lithanizza alá érve, az erdők között tovább menekülhetünk. Akárhová, ne-
kem mindegy; farkasok, hiúzok közé; ott is jobb lesz nekem, mint Ali basa
közelében. Akarod tenni, a mit mondtam?

A leány keble magasan dobogott, önkénytelen borult Eminah vállára és
megesókolá őt.

— Szabadság! — rebege örvömteljesen; a szabadság jutott legelőször
eszébe és az öröm.

— Senki sem fog bennünket észrevehetni, — monda Eminah, ékszerait
lerakva, miket utált, mióta megtudta, honnan kerültek. A Beiramünnep utolsó
éjszakája van, mindenki sietett magát kárpótolni az elmúlt bűjtért, alszik vagy
vigad minden ember, a várórség nagy része a beyek termeiben mulat, maguk
Ali basa fiai mind hárman Muhtár beynél mulatnak. Elszökhethetünk, és azután
széles a világ.

*) Azon időkbén keletkezett secta a görög szigetlakók között.

A görög leány megszorítá a delnő kezét.

— Együtt megyünk. Testvérem lakik a Coryn th hegyei közt. Derék bajnok férfi; ő hozzá fogunk menekülni.

— Te menj oda. Én Sztambulba bújdosom rokonaimhoz vissza. Most credj az odaliszkok szobájába és kérj tőlük szövétneket. Már jól kifőztem magamban a tervet. Ha mind lefeküdtek a háremben, esendesen térj vissza a szövétnekekkel. A Kadun-Kiet-Khuda csak félszemmel alszik, vigyázz reá, ha kérdi hová mégy? mutasd neki a basa kendőjét, s azt fogja hinni, ő vár reád.

A görög leány arca mélyen elpirult e szóra, még hazudni is iszonyu volt rá nézve e gondolat.

Eminah inte neki, hogy távozzék s midőn egyedül maradt, elővóna a vánkossal az elrejtett főt s kis kerek asztalára maga elé helyezve azt, sokáig elnézte annak csukott szemeit s nyitva maradt ajkát, a hosszú fekete hajfürtök kétfelől az asztalra voltak omolva.

A delnő megsimogatá gyöngéd kezeivel a hollósötét fürtöket, végig voná újjait a nemes vonásokon, s nem borzadt vissza azoknak jéghidegségétől.

Ott ült a holtfővel szemközt órahosszat, mellette a környék rémura, Tepelenti Ali szunnyadt mély, felkölthetlen álmot; a két rém között a gyermeteg nő, ki lelke öntudatában maga sem sejté, mit eselekszik, a midőn Alit elhagyja és e leányt megszabadítja.

Egy óra mulva visszatért a leány. Csendesen jött, senki sem vette észre, maga Eminah is csak akkor látta meg, midőn a leány a levágott fő elé érve, egyszerre felsikoltott.

Csak egy perczig, csak egy villámütésig tartott a sikój, a hölgy elfojtá azt egyszerre, a ki felébredt rá a palotában, azt hívé álmodott, s aludt tovább. Azután némán, szótlánul borult a menyasszony vőlegénye fejére, és könyei hullottak, a nélkül, hogy ajka szót adna.

Eminah megragadá a leány kezét és sietteté.

Az letörlé könyeit s fogá a levágott főt és odahelyezé az alvó basa elé, hogy arcaik szemközt állottak, s egy fürtöt levágva homlokáról, megcsókolá a hideg szemeket forrón, keservesen, és azzal felragadva a szövétneket, Eminahval együtt elsietett a hosszú teremsorokon.

Néhány percz mulva a kinzások termében voltak. Üres volt az, a vérfoltok feltörölve, semmi sem emlékeztetett az elmúlt éj borzalmaira.

Főlnyiták a csapóajtót, mellyen a hullákat szokták aláhányni. A mély sötét üreg fenekén úgy zajgott, úgy tajtékozott a tó. Künn bizonyosan zivataros idő van. Minő dolog lesz e szűk vizalatti folyosón keresztül menekülni! talán a belehányt fejetlen hullák némellyike még most is ott úszkál a hab között; látják-e a napvilágot még valaha, kik egyszer ide lemerültek? Már mind-

egy. Inkább a mély üregben elveszni, mint Ali basa ölelésében elkárhozni. Hogy irtózott tőle mind a két hölgy! az egyik mert gyűlölte, — a másik, mert szerette.

— Ne féljünk, mondták egymásnak s egy hosszú kötélre, mit kinzásokra szoktak használni, rákötve a szövétneket, lebocsáták azt a mély kútba s midőn a víz eloltá a világot, akkor megköték a kötéltulsó végét az ajtó sarkaihoz s egyenkint lebocsátkoznak rajta.

Vagy megélnék, vagy meghalnak, — Ali basa két talizmánt vesz el egy napon, miket jobban kellett volna őriznie, mint a szeme fényét; egyik az áldás, másik az átok szelleme, kiket ő fogva tartott és kik elszabadultak tőle.

Azon perczen, hogy a két hölgy elmerült az acherúzi tóban, megszűnt a nyugodt álmom Ali basa szemem és elkezdte rémeket látni.

Szokatlan érzés volt ez ő előtte. Ő, kit még álmában is kikerült a kísértet, ki a félelemmel még nem is álmodott, kit az álmok angyala sem látott gyávának soha, most egy idegen érzést tanult megismerni, melly gonoszabb minden betegség, minden gyötrelem érzelminél. Félt.

Azt álmodá, mintha amaz ifjú suliota feje, a mellyet ő leüttetett s melly elgördült és eltűnt, nem lehetett többé megtalálni, most ott áll a vele szemközt egy asztalon s köszemeivel reá meredve, beszélne hozzá, nevéen szólongatva az alvót.

— Ali basa, Ali basa!

Az alvó teste reszketett idegen borzadály miatt.

— Ali basa. Hallá harmadszor is szólni a főt.

Nyögve, kinlódva, egyet vetett magán, ez által fejét a párnáról lecsúsztatta, hogy vére mind agyába tolult, s látott azután és hallott még iszonyabbakat.

— Egy, kettő. — Szólt a levágott fő. És Ali megérté, hogy ez az ő hátralevő éveinek száma. Ime a te fejednek sincsen már sem keze, sem lába; folytatá a fő, és Ali kénytelen volt látni azt, a mit ő mondott. Két levágott fő áll egymással szemben, az enyim és tied. Mit tudsz felelni nékem? Mit tudsz szemembe nézni? Két fejetlen alak áll az Isten széke előtt, az enyim és tied. Miről ismer reád az úr? Ő kérdi, mellyitek volt Ali? Fehér ruhája van a lelkeknek mind. És te eltagadod nevedet jobbodat szivedre téve. Te vagy Ali! mert a fehéren ott maradt az öt újj véres nyoma.

Ali álmában kinlódva takargatá kezével kaftánját szívére.

A fej nem tűnt el előle és ajkai nem zárultak le annak. Tovább beszélt.

— Halld Tepelenti: „Mene, mene, tekell, ufarsin!“ A kéz, melly letörli a hatalmasok cselekedeteit, végig vonatik a te tetteiden, és lész: nem egy hős, kit a világnak bámul, hanem egy rabló, a kit megátkoz. Azok fogják áldani ha

lálodat, a kiket szeretted és ellenségeid fognak megsíratni. És Isten rendelé azt, hogy pusztulása légy önnön nemzetednek.

Ali nyögve, hebegve vergődött fekhelyén, és nem birt fölébredni; egy világ büneinek terhe feküdt keblén. A földet érzé hánykódni maga alatt és az eget omladozni fejére nagy fekete felhőivel — és rettegett a haláltól. A fő beszélt tovább.

— Két madár hagyja el ez órában sziklapalotádat; egy fehér galamb és egy fekete holló. A fehér galamb a béke, melly tornyaidról elköltözik, a fekete holló a bosszú, melly bukásod dögsgárára visszatér. A fehér galamb a te hőlgyed, a fekete holló az enyim, és jaj neked mind a kettőtől.

Ali a kétségbeesés dühével ordita fel ez álomszóra, s az erőszakos kiáltás megtöré álma bilincseit, felszökött fekvő helyéből és a mint felnyitá szemeit, — ime a levágott fő ott állt előtte az asztalon.

A basa borzadva tekintte szét; még nem tért annyira magához, hogy tudhassa, mi ebből az álom, mi az ébrenlét? Még hallani vélte az enyészetes szót, melly e nyitott ajkáról szólt hozzá, s keze önkénytelen kebléhez nyúlt mintha az öt új véres nyomát akarná ott eltakarni.

Az elvágott zsinór akadt kezeibe, mellyről hiányzott a kulcs. Ez egyszerre visszaadta eszméletét. Kardját ragadva rohant a rézajtó felé s tapasztalá, hogy azt a menekvőknek gondjuk volt belülről bezárni s benne törték a kulcsot, hogy csak erőszakkal lehessen felnyitni.

Visszafordult, végig ment az alvók terméin. Nehányan az odaliszkok közül felébredtek heves léptei zajára s meglátva háborodott arcját, ijedten bújtak takaróik alá; az ajtók előtt a néma eunuchok álltak őrt dárdáikra támaszkodva, mintha ércszobrok volnának.

Lefutott a kertbe. Végig az ismeretes sétányokon s a mi t a kapu elé ért, megdöbbenve vevé észre, hogy a felvonó hid, melly palotáját fiai lakától elválasztja, le van bocsátva, és senki sem áll mellette őrt.

A topidzsik, a feketék, a Bajrám ünnep éjszakáján megtudva, hogy Ali háremébe vonult, átszöktek Muhtár bey palotájába, ki nagy lakomát adott Vely bey és Soliman tiszteletére, mind hárman összehozák háremeiket s alant a szolgák, fenn az urak vigan voltak, a zene és szilaj örömök hangjai kihallatszottak a házból és minden kapuja nyitva volt a várnak, örök és szolgák itt ott holt részegen heverték az út közepén, elgyalázva a tilos nedvtől; miattok az alatt akár egy egész ellenséges hadsereg költözhetett a várba.

A hideg lég és a düh visszaadák lassankint Ali lelkének aczélát. Észrevétlenül lépett be Muhtár bey palotájába. (Folytatjuk.)

P A R I S I N A.

LORD BYRONTÓL.

FORDÍTOTTA SZÁSZ KÁROLY.

(Folytatás.)

13.

S arczát a vad Azo elrejti,
 Mert homlokán felduzzadoz az ér,
 S apály-dagályban forrongván a vér,
 Agyára tolul s újra visszatér,
 Képét csüggedten kezeibe ejti,
 Hogy ne láthassa e kezeken át
 A tömeget, és elítélt fiát.
 Hugo kérón emeli fel
 Meglánczolt kezét, s esdekel
 Hogy szólhasson; kegyetlen atyja
 E kérést hallgatva megadja.
 „Nem a haláltól félek én,
 Gyakran láttál harez mezején,
 Hogy oldaladnál véresen
 Lovaglék félelemtelen.
 S a kard mit szolgálid csoportja
 Kezemből kicsavart, — gyakorta
 Több ellenvért ontott éretted el,
 Mint mennyit bennem bakód bárdja lel.
 Te adtad ezt az életet,
 Tied az, vissza veheted,
 Ugy sem köszönöm meg ez adományt,
 S nem feledem bünöd anyám iránt,
 Sem megtört szívét, eltiport nevét,
 S rámhagyott örökségét, szégyenét.
 De ő a sirban van már, a hová
 Vetélytársad, fia, most száll alá.
 Az ő tört szive, — leütött fejem,
 Tanúid lesznek a sir mélyiben,
 Milly hivek és gyöngédek voltak itt,
 Első szerelmed — apa-gondjaid.
 Igaz hogy én bünös valék irántad,
 De bünt bünért — e nekem szánt arát
 Te új áldozatodúl elkivántad,
 S most bünöd átka vissza szálla rád.

Megláttad őt s felgerjedt bujaságod
 S születésemmel — a mi ön bünöd —
 Kigúnyolál: hogy illy nemes virágot
 Nem érdelek, csak te érdeled őt;
 Mert te rám nem szállítod át
 Neved dicsőt, csupán gyalázatát
 És trónodat sem foglalandom el.
 De élhetnék csak még néhány nyarat,
 A dicsőséget mit nevem arat
 Megvetett fiad nem cseréli fel
 Óseid minden dicsőségivel.
 Volt kardom, s e sziv, melly nagyért dagad,
 Olly koszorúkat szerzett volna, hidd meg,
 Minőt fejedem nem hordál magad,
 Sem hoszú sora fényes őseidnek.
 Nem csak a törvényes szülött, — a fattyu
 Vitézi díja is sarkantyú.
 S én azzal gyakran üztem paripámat
 Herczegek előtt ha harc dűhe támadt,
 Dicsőn küzdve a csatán
 „Haza és győzelem“ jelszava után.
 Nem tartok én bünömre védbeszédet,
 Nem könyörgök az időhöz a végett,
 Hogy engedjen egy órát, egy napot bár,
 Csak késleltetné a sorsot, mi rám vár,
 De olly kéjt többé nem adhat, s nem ad,
 A melly fölérné boldog multamat.
 Bár születésem s nevem megvetett,
 S fajnemességed lenéz engemet,
 De arczomnak vonásiban,
 Atyám képeinek mása van,
 S lelkemben a tiéd minden vonás —
 Tőled kapám e hajthatlan szivet.
 Tőled — tagadnod nem lehet,
 Hiszen ki adta volna más? —
 Tőled szállott rám teljes erejében,
 Szilaj dühöm, lángoló büszkeségem.
 A mit te adtál: nem csupán az élet,
 De minden, mi még inkább tieddé tett.
 Bünös szerelmed nézd, mit ad neked!
 Hajh! igen is rád üt gyermeked.
 Mint vérét, fattyunak ne mond szivét,
 Erőszakot nem tűr, mint a tiéd.
 S ez életet, mit adtál s visszavésszsz,
 Bánván hogy adtad, — ő letenni kész,
 Mert többre nem becsülte, mint magad,

Midőn pánczéllal, kard kezében
 Lovunk taposván holtakat,
 Száguldánk a csatába ketten.
 De vége! A mult elveszett,
 S a jövő? Jobbra nem vezet.
 Bár ott elestem volna véresen,
     Mert bár megesaltad jó anyámat
     És elraboltad hű arámat,
 Apám vagy még is, érzem!
 S ítéleted bár milly kemény,
 Igaztalannak még se mondom én.
 Fogantatásom bűn, halálom szégyen,
 A mint kezdettem, végzem is aképen.
 Az apa bűnét fia is követte,
 Egyben mindkettőt büntetted te.
 Ügyem elveszve a világ előtt,
 Csak Isten ítélhet kettőnk között.

14.

Elhallgatott; keresztbe font karán
 Búsán csörögnek lánczai.
 Olyan fájdalmas hallani
 És senki sincs a fényes körben,
 Ki nem rezzenne meg szaván,
 A mint a bilincs össze zörren,
 Mig minden szem megakad aztán
 Parisinának büvös arczán.
 Ott áll... halvány, de néma, hallgat...
 Hol vette e szörnyű nyugalmat?
 De önvádló bút visel homloka,
 Hogy ő Hugo halálának oka.
 A szem meredten nyitva áll,
 Tekintete csapongva száll
 Majd szempillája le le zárul,
 Szemének szép fényére árnyúl
 S a szemközépnek setétkék egére,
 Kitágul körben homályos fehéré.
 Tekintete borús üveg,
 Vére jéggé aludt, hideg.
 De néha néha összegyül
     Nagy nehezen egy cseppnyi könny
 S kifénylik a szemprém megül,
     Mint setétben a drága gyöngy.
 Szólni akar, de nyomott kebele
 Sulyát a gyenge hang nem győzi le
 Csak nyögni tud, de e nyögésen

Lelkének kínja van egészen.
 Elhallgat, — s próbál újra szót,
 És hangja kitör, s felsikolt,
 És kimerülten, — mint a hogy
 A ketté tört szobor lerogy
 Ha talpazatáról le dönték, —
 Ugy roskad le, egy néma emlék
 Jelképezve Azó szerelmét:
 Nem mint élő lény, mellynek arcza
 Bűn s szenvedélyekkel van harcza,
 Mikből a vétek születik,
 De melly, ha titkát fölfedik —
 Nem birja szégyene gyötrelmét,
 Leroskad s kétségbeesik.
 De ő még él — s hamar felőcsul
 A halállal rokon álombúl.
 Él, de még nincs agyában eszme,
 Minden érzése kinba veszve,
 Agyában reszket az ideg,
 (Mintha az ívnek húrja tágul,
 S a nyíl erőtlennül aláhull)
 Gondolata czél nélkül tévelyeg.
 Iratlan lap előtte a jövő
 És fekete könyv az elmúlt idő,
 Egy egy halvány emlék úgy tűn elő,
 Mint vészes uton gyenge csillám,
 Vagy ha gyülemelő viharok
 Setét felhői közt a villám
 Tüzes kigyója kanyarog.
 Félt — érezé, hogy lelkén valami
 Ugy nyom, — a mit ki nem bir mondani —
 Gyalázat, vagy bűn — úgy rémlett neki —
 Valaki meghal most — de ki?
 Azt elfelejté. Alig is lehel —
 A föld-e ez, itt lábai alatt?
 Az ég az ott fön? S emberek, közel?
 Vagy ellenségek bünei miatt,
 Hogy olly vadul néznek rá, szörnyü szemmel,
 Kire eddig mosolygott minden ember.
 Felbomlott lelke előtt a mi van,
 Minden olly zavart, olly alakatlan.
 Remények s félelem zür zavara,
 Mellynek majd könyben, majd kacajban
 Tör ki tomboló vihara
 Egy kép őrzöngő jajban.
 Csak iszonyu álmot vél látni, és

Küzd ellene
 Elynomott szelleme,
 De hasztalan küzd, nincs felébredés!
 (Vége köv.)

A Z U T O L S Ó K Ö.

(TÖRTÉNETI NOVELLA.)

SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Mint minden szerelmes képzelheti, Bocskay büszkesége először felvett erejében csak szállásig tartott. A mint aztán az idő mult, a mentő okok mind sűrűbben jöttek.

Hátha csak próbára akart tenni, és én olly rögtön, illetlenül utasítám vissza? talán az egész csak női szeszély. . . . Aztán igaza is van; gyöngédtelenség volt tőlem előbb ígérkezni, mellett őt megkérdeném. Aztán olly beteg halvány is volt mikor oda mentem s a volna szép, hogy betegeskedőtől mindent olly szigoruan venne az ember! No bizony hisz magam sem vagyok mindig egyforma. . . .

Illy talányok megfejtésében törte fejét a szerelmes ifju, s másnap este már újra Monostor utcán sétálni látta őt a teliképü hold. A cselédek kint álltak, de nem kérdezősködött tőlük. Óh! — gondolá — azóta bizonyosan semmi baja sincsen, s ha kérdezősködném, megtudhatná a cselédektől s tolakodásnak vehetné. Utoljára is ő sértett meg engem. . . . Illy gondolatfolyammal ért haza, de az álmatlanul töltött éj ezt a kis büszkeségi maradványt is kiverte fejéből, s másnap alig várta, hogy Juliája mintléte felől kérdést tehessen. A felelet megnyugtató volt. Mondák, hogy a kisasszony nagyon beteg volt ugyan, de már könnyebben érzi magát és fen jár.

Miért ne mehetnék fel? — kérdé harmadnapi sétáján önmagától a lovag; nem azért, hogy vele beszéljek, hanem legalább az öreg úrral értekezsem az indulás felől. . . . De hát mért ne mehetnék be hozzá is, hiszen ha én megbántam, ugy ő is megbánhatta három nap alatt. . . .

Illy gondolatokkal már épen be akart lépni a kapun, midőn szemben jön vele Cseszeliky Bold, s mint jó barátok kezét szoritanak egymással.

— Tudod mi ujság komám? — kérdé az ujonnan jött tudvágyot gerjesztő élénkséggel.

— Nos tán valami országos? —

— Igen ám, egyik a valóságos, másik a szivek országát illető csapás.

— Hogy hogy — kérdé megütődött arczezal Bocskay.

— Hát az egyik az, hogy a budai basa Hasszán, már egész Hatvanig nyomult elő portyázó csapataival, következöleg a hadseregnek három nap alatt el kell indulnia, s a másik, hogy e ház gyönyörű leánya, mellynek kapujánál állunk — —

— Julia?

— Igen, Julia ma jegyeztetik el Jósika Jánossal. . . . De még egyebet is tudok.

— Hagyd el, nem érdekel barátom, sietek, mert ha a sereg úgy iparkodik, magamnak is készülnöm kell, Isten áldjon meg.

Boeskay valóban haza sietett, s ágyára vetve magát, fellázadt kebelével átkozta a nőbeni bizalom első gondolatját.

Pedig még ez éjjel forró könnyekkel áztatta érette párnáit Julia!

II.

A harmadik nap reggelén már ki volt állva a Bornemissza vezérlete alatt Forgács Simonnak küldendő segédsereg.

Az „Apahidja“ előtti téren volt felállítva a sereg, s miután Báthori Zsigmond szemlét tartott fölötte, büszkén vonult át a városon.

A merész építésű középkapun jöttek be s úgy vonultak a csaknem térszíves közép utcán és nagypiaczon át a monostor utca felé.

A serget bucsuzó éljenző tömeg fogta körül; a nehéz faerkélyek majd letörttek a siránkozó és bámuló nő és gyermekesoporttól.

A Bornemissza-család is kint állt az erkélyen, de Julia annyira el volt gyöngülve, hogy székkel kellett számára kihozni, mellette siró anyja állt, háta megett összetett karokkal völegénye — Józsika. . . . A gyermekek is mind ott voltak, a szép sereg láttára örömlében majd leugorva az erkélyről.

A sereg eleje e közben befordult a monostor-utczába.

Elöl Bornemisszával beszélgetve Báthori Zsigmond jött. Gyönyörű setét pejlóva többet ment oldalt, mint előre, s olly könnyed ugrásokat tőn, mintha senki sem ülne rajta, pedig lovagján a szokott könnyű dolmány helyett nehéz németes vértzet volt arany ékítménnyel s e fölött egy párduczos vérbársony palást, melly a nyakon és kézelőkön keményített csipkefodrokat láttatott s kalpagja helyét romai hajlatú taréjos sisak foglalta el.

Akkortájban már sokfélét jósoldak e viseletből az emberek. Azonban a fejdelem, mint talán minden Báthori gyönyörűen ülte meg lovát, s a nőszem e különöz viseletben is kaphatott rajta. A vezér meg mind a régi vala; nehéz párduczos kazagányt, alatta könnyű aranyos kék dolmányt, nadrágot viselt. Sisakját az „egri“ Gergely diáktól öröklé; kardja, lova fejedelmi ajándék, az elsőt István lengyel királytól kapta Poloczkónál. A körzetet a fejdelem minden tanácsnokai, köztük Józsika, a Kendiek stb. s a korlátnok Kovachoczy tették. Ezekhez csatlakoztak a csatára önként vállalkozott főnemes ifjak, a bátor férfikoszorú körében Boeskay Endre is. Egytől egyig szép sugár leventék Erdély első családaiából! . . . önként vállalkoztak a halálra, mi a különben is föltünő arczok értékét még emelte . . . a gazdag öltönyökön ép úgy elmerenghetett a szem, mint a szép keleti arczok válogatásában.

— Mit mondasz e párhoz nagyságos uram, — kérdé a fejdelem mellé ugratva s a Bornemissza ház erkélye felé intve Józsika István, miközben egyetértő pillantást vetett a vezérre — rosszul válogattam össze?

— Egymásnak termettek — mondá mosolyogva Báthori — mikor lesz a menyegző? remélem nem hagyjátok ki csekély személyünket.

— Ha oda nem veszek, még ez évben megüljük uram — felelt a vezér gazdag szöke szakállát simítva — kegyelmes ígéretedről meg nem feledkezem.

Boeskay is fölnézett az erkélyre, de a mint a halvány Julia mellett Józsika

arczát megpillantá, daczosan kapta le fejét s attól kezdve csak a földet nézte, mintha a kavicsokat számlálná lába alatt.

Julia csipkekendőcskáját vette elé s bucsut százszoros bucsut intett véle atyja felé. Ah! kiért szive dobogott, kiben lelke élt, annak se nem mert, se nem akart inteni! . . . Ah! bár arczát láthatná még egyszer, talán utolszór ez életben, — de nem néz föl, — kalpagja prémje, rengő kócsaga elfödi a nemesvonású arczot. A szegény leány egész testében lelkében remeg, szemeit behunyja, hogyha arczát nem látja, ne lássa legalább e lélekölő hideg daczot se; aztán végre elveszti eszméletét.

Ezalatt a sereg halad odább odább. A kócsagos csapat a setét monostor-kapun át lassanként eltűnik szem elől. A vezérkar után kakasforgós huszárok következnek.

A megyék banderiumai egyenkint kéksárga lobogókkal és különféle színű egyenruhákban. Alsófehér világoskék, Doboka vörös, Középszolnok sárga, Kraszna zöld színben és úgy tovább. Tartásuk deli és harcziás; mindenik egy kis zászlóaljat képezve; kócsagos tisztje kivont karddal mén előtte. Alattok tüsszögnek, toborzékolnak a paripák, mellyeket annyival inkább fizáncoltatnak, mert tudják, hogy őket sok szép szem nézi.

A lovasságot félfegyelmezett marczona képű gyalogság követi, soronként váltólag nehéz csaváros löfegyverekkel vagy lándzsákkal ellátva. Nehányan közülök párjával valami két három öles hosszú csőveket czipeltek, mellyeket sánczokra vagy fal közé szoktak rakatni. Golyó nem nagy fért bele, de a cső hosszúsága miatt igen nagy távolakra hordott.

A hajdúk voltak ezek, bezárva egy nagy csomó lándzsás székely gyalogságtól, kik fekete szürek és terepély kalapjaikkal sajátságosan néztek ki. Ezeket hívták pioxidariusoknak, mert egy részök később a lándzsa helyett löfegyvert kapott. A menetet a lófők zárták be, kemény barna és csontos nép, fúrge hegyi lovakon, könnyen reá lehetett volna fogni, hogy ló és ember ugyan egy állat, mert egymásba nőtteknek látszottak; ágyukat és társzekerüket csak Nagyváradon volt magához veendő a sereg.

Midőn a setétes monostor-kapun az utolsó ember is eltűnt s a Bornemissza család az erkélyről be akart vonulni, végre Julia is magához tért, de a láznak bizonyos neme fogta el, úgy hogy Józsikának kellett támogatni és védeni az eleséstől.

Még az nap ágyba kellett feküdnie. Szegénynek talán még boldogság volt e szenvedés, hisz lázálmaiban birta, öielte őt; hallá szavát, szivá lehelletét! . . . Ah, hogy öleltek a márvány karok, hogy csókoltak a lángba álló ajkak, hogy könyeztek a szép szemek! A boldogság anyala lebegett fölötte.

Az Isten mindenhatósága ez, melly villámaiban is felséges, melly a szenvedést is boldogsággá varázsolhatja.

Anyja virasztott mellette, s könnyű szemekkel hallgatta ki szenvedő leánya kebeltitkait.

* * *

Mig az ország sergei kint babérokat arattak, bent a fondorlatok egymást érték. Zsigmond fejedelmet sikerült a török barátságtól végképeni elállásra birni. Ez olly ingékony léleknél könnyű volt, de annál nehezebb volt a kivitel.

Az ország legelső tanácsnokai: a gazdag, böles, tekintélyes Kendi Sándor, a fejdelem testvére Bold, a korlátnok Kovachoczy ellene voltak, s az első jósló lélekkel mondta ki azon irtózatos vészek bekövetkeztét, mellyek e kortól kezdve tovább egy századnál sujtották a szegény kis országot.

Ez ellenszegülés miatt a haragra gyult fejdelem el akarta hagyni az országot, s szaladtából Kővárról hozták vissza Kolozsvárra.

Ekkor tehát viszont országgyűlést hirdetett Zsigmond, 1594 aug. 17-ikére.

Bornemissza, a Hatvannál történt diadalmas ütközet után, — hol az ősz magyarországi vezér Forgács Simonnal Hasszán budai pasát keményen megverte — már épen az ország határait ért, midőn azon hirt és egyszersmind parancsot vette, hogy mivel a Meszes hegy alján portyázó tatárok vétettek észre, seregével forduljon arra és riassza szét azokat is.

A váró család, különösen a lábbadozó Julia vigasztalhatlan vala e családon.

A hirdetett országgyűlés előtt pár nappal, hűvös csillagos estén együtt ült a család. Juliát egy agg zselyeszékbe ültették, s a kandallóban bár az ablakok nyitva voltak, néhány szilag fenyőfát gyújtottak meg, hogy a levegőt enyhítse, s a szegény beteg leány gyönyörködjék benne. Többet is merengett a kék vörös lángokon, mint akármilyen egyben, pedig ott volt Józsika a vőlegény is.

Közönyös tárgyokról beszéltek; a fejedelmi orvos tanácsából nem volt szabad a beteg előtt idegizgató tárgyakat érinteni.

Szó volt a leendő országgyűlésről, a fejdelem új öltönyeiről, mellyekhez bársonyt Velenczéből hozatott, leendő lakhelyökről: milyen a levegője, szép-e a táj körülrő? De Julia ezekre is csak „igen“ és nem“-mel felelt; sértette lelkét ha vőlegénye érinté, hogy mind ezeket majd együtt tekintendik meg. Általában vőlegény arájától nagyobb hidegséget soha sem tapasztalt, — szerencsére mindez a betegség rovására történhetett.

A mint így beszélgettek, egyszerre gyors és többszörözött koczogás hallatszik be az utcáról; aztán paripák nyerítése, kardesörgés . . . s mind ez a kapu előtt rögtön megszűnik.

— Ah, ez atyám! — kiáltá mintegy meggyőződésig emelkedett előérzettel Julia — atyám érkezett meg!

Egyszerre nagy sürgés-forgás volt hallható. A szobaleányok beszaladtak, örvendetes arcczal kiáltva, hogy megjött a nemzeti úr! Tudták, hogy asszonyuknak véle nagy örömet okoznak Bornemisszáné maga is felkölt s első kérdése is az volt hogy nincs-e valami baja?

— Nincs semmi asszonyom, egészséges mint a makk! — mondá egyik cseléd örvendezve.

A kis fiúk szintén berohantak tapsolva, hogy „megjött atyus, czoczót bubit meg Isten tudja miket hozott!“

Bornemisszáné fölvette a lámpát s sietett a lépcsőre férje elébe; Julia is fölkölt s szegény s a butorokhoz fogódzva ő is kívánczorgott örömkönyüs szemekkel.

Ah, minő boldogság! Ott tartják egymást a férj és nő, olly meglepetés boldogságával, mintha sirból lettek volna visszaadva egymásnak. Az asszony zokog az örömtől; a férj olly kiméletesen simogatja fürteit, mindegyre mondva: „csak hogy újra látlak édes lelkem!“

Van-e e „lelkem“ kifejezésnél jelentékenyebb szó? melly becsülést, szerelmet, tiszteletet, ragaszkodást egy eszmébe fűzzön; melly annyira sajátjává fogadja azt, kinek mondatik s úgy elfeledtesse vele, hogy mi egymáshoz köt, nem anyag, hanem a lélek, az Isten képe e földön?

De a szerelem ez osztályánál a gyermekek is részt kérnek; még át kell ölelni a a halvány, liliomszép Juliát, megcsókolni a kis Marit, ölbe venni Kálmánt.

A kérdés olly sok, hogy mindannyira felelni sem lehetne.

— Menjük be gyermekeim, fáradt vagyok, majd ott bent eleseveghetünk.

Bemennek s megmentik az atyát öltözeti terheitől; egyik kardját, másik süvegét kapja el, percz alatt le van vetköztetve; Julia székét adja át, hogy megpihenjen, s nemsokára nyugalmasan örömtől ragyogó szemekkel ült családja körében a diadalt nyert hadvezér.

— Nos öcsém — kezdé végre Józsikához fordulva Bornemissza, — mi ujság itthon?

— Bizony itt nevezetes újságok vannak, hanem előbb bátyám uramat hallgatjuk meg; vezéré az elsőség. Hogy győztek bátyámék — azt tudjuk, de a részleteket nem ismerjük. Például, hogy miként viselték magokat a mi önként vállalkozó főnemes úrfiaink?

E kérdés gúnyosan volt téve, azért jól esett a vezérnek, arra nyílt homlokkal válaszolhatni:

— Hála Istennek egytől egyig megfelelek azon szép neveknek, mellyeket viselnek, s mellyek megszokták a dicsőséggel együtt említettetni.

Ez valamennyire lehangoló vöm uram gúnymodorát, azért alantabb szóval kérdé:

— Mégis, hát kik voltak a kitünőbbek s minő világreszkedtető hőstetteket vittek véghez.

— A két Bánfy, Vér György, aztán a Kendiek, Bethlenek mindannyian megtették kötelességüket, — de különösen kitünt Boeskey Endre öcsém. . . .

A szokott elmerengésbe sülyedt Julia e név hallására egyszerre összerázódott, arczát elfutotta a láng s csaknem rémülve kiáltott föl.

— Mi történt Boeskey Endrével?

— Semmi semmi gyermekim — szóló megnyugtatólag atyja — János öcsémnek beszélem, hogy mennyire kitüntette magát, — a hatvani ütközet megnyerését úgyszólván neki köszönhetjük.

— Hogy hogy? — kérdé Józsika.

— Már vesztve hittük a csatát; különösen az öreg Simon bácsi serge csaknem teljesen szét volt verve s az ellenség nyomunkban, még pedig tulayomó lovassági erővel — teljes leapritásra számolhatánk.

Ekkor megkérem Endre öcsémét, hogy vágta a tüzerekhez, hogy a gyúlyukat szegezze be s zsákmányul hagyva az ágyukat, ne akadályoztassák az országutoni visszavonulást szekereikkel. De az én öcsém mentében jobbat gondolt. A mint a sok szép fényes ágyut meglátta, azon gondolkozott, hogy mégis csak szörnyűség volna ennyi szép jószágot a pogánynak hagyni. Ő bizony kapja magát s nevemben rá parancsol az alkapitányra, hogy az ágyúk egy részéből fogják ki a lovakat s akasszának tizenkét tizenkét lovat a másik rész elébe. Ez hamar megtörtént, de ideje is volt, mert a török lovasság nagy, Allah' kiáltások közt már hat- hétszáz lépésnyi közelben vala. — Jobbra az országuttól állott egy meredek, különben nem magas halom, erre építette az én öcsém vakmerő tervét. Senki sem gondolt rá, hogy e meredek oldalt még csak üres szekérrel is megmászni lehessen, ő azonban közé csapkodtat a tizenkettős fogatoknak, s vagy nyolcz ágyút alig pár percz alatt a tetőre kaptat; a tüzerek alig tudtak utána kapaszkodni. A törökök mind ezt alig vették észre, s a gyalogságot

úzza, elérték az otthagytott ágyúk helyét. Mikor azonban legnagyobb ordítanának az örömtől, az én Endre öcsém közjök vágat a nyolcz ágyúval, megelégedéssel és összedugott kézzel várva az eredményt. A törökök azt hitték, mennykő esapott kö-zjök; az örömháng jajjá változott; ló, ember kazal számra feküdt egymáson, s csak a második dördületre vették észre, hogy az áldás fejök tájékára, alig száz lépésnyi távolból jön. Ekkor aztán a többi hányd el magad; a szaladók tapodták a rohanókat s úgyszólva önmagával megverekedett az egész töröksereg, mi aztán csak segítettünk nekik.

A ki ezelőtt néhány perczel látta volna Juliát, — az mostanában nem ismerne reá. A szenvedő arcz dicsőültté, az összeesett természet délcezzé változott; az elébb elhaló szemek ragyogó fényben égtek, s a lassu üterek, alig dobbanó sziv lázas sebességgel kezdettek verni.

Csak gyalázd vagy dicséred a leányka előtt azt, kiről gyanítod, hogy szereti, — arczáról fölismered a valót.

— Biz így jártunk mi fiu — folytatá neki hevülten a vezér, — meg is tettük az öcsémet tüzér főkapitánynak.

— Na ugyan jó, hogy betanulták bátyám uramék a törököt verni, mert lesz benne mód elég, — mondá gúnyosan Józsiika.

— Hogy hogy? — kérdé Bornemissza, — hisz a Meszes alján egy fia tatárt sem láttunk.

— Hát nem tudja bátyám — kiálta bámulva az ifju — hogy a töröknek hadat izenünk.

— Talán megkábulnál? ... Ne tréfálj öcsém — mondá félboszusan, fél tréfásan a vezér — én megvertem a törököt elégszer, s megverem ha kell a pogány fajtát százszor, míg bennem tart, de háborut izenni neki?! ki bolond mondta ezt neked, mert illyesmit józan fővel mondani nem lehet. ...

— Minden valódi magyar, minden igaz fia a hazának, ezt mondja egész ország, egy pár dölyfös urat kivéve, kik igen is szeretnek Konstantinápolyba járni, s azt hiszik, hogy idővel magok számára is meghozhatják a kaftányt.

— Már megengedj kedves öcsém — mondá nemes haraggal Bornemissza — nem tudom, kik azok a te hires hazafiak, de annyit sejtek, hogy mindössze nem tett egész családfájok a hazáért annyit, mint családomból egy. Te mindezt jól tudod, — én kaftány után nem jártam soha, de megvertem Poloczkónál az orosz, Biczinnél Maximiliánt s a törököt számos csatában; itthon is többet tettem, mint azok a te hirtelen ugorkafára kapott tányérnyaló hazafiak. ...

Ez utóbbi szavakra fölgyult az ifju Józsiika arcza; családja szinte egy volt a közelebről emelkedettek közül, s érezte, hogy e mondat által István bátyja van érintve, kit istenített. ... Ajkai reszkedtek az ingerültségtől. De a vezér mindezt nem látszott észrevenni, s valamivel nyugodtabban folytatá:

— Én tudom, hogy mit tesz a törökkel háborut folytatni! Hiszen te! ... láthatod ... egy császár, két király sem bír vele, mit akar hát ez a tarisznyaország? ... Nem kell egyéb, mint egy fermán a tatár chánnak, s ugy előnti ezt a kis földcecskét, mint a sáskahad, nem marad itt még kutya sem magyar! ... Halld meg az én szómat, én mondom neked Bornemissza János, hogy mintsem ezt a sok vérrel szerzett, fentartott országot kirabolni s mások bolond eszéért nőmet, gyermekeimet nyárson

lássam, inkább elpusztulok ma, s esküszöm, hogy elébb meghalok halálnak halálával, mintsem valaha e hadizenéshez egyezésemet adjam. Isten engem úgy segítjen!

A két nő kinos szorongás közt hallgatá a heves vitatkozást, de sem megakasztani, sem megcsillapítani nem vala kedvök. „Bár összevesznének“ volt mindkettőnek óhajtása, — s az Isten meghallgatta.

— Hej bátyám — szólt félig intő hangon az ingerült Józsika — a Kendiek is ezt a nótát fujják; én tudom, a mit tudok, — adja Isten, hogy fejükbe ne kerüljön: mert a czélja felé sebesen haladó szekér kerekei nem ügyelhetnek arra a pár féregre, melly az utat keresztülfeküdte!

— Enyje beste lélek! — kiáltá székéből indulatosan fölkelésében a vezér — hát ezt mered te nekem saját házamban mondani? Hát féreg vagyok én?... Ezt a mondást István bátyádtól tanultad — jól tudom. Ó lenne hát az a kerék, melly az ilyenforma férgeket, mint már magam, meg a Kendiek, letaposná?! Ügyeljen e kerék, hogy küllőit ki ne tördeljük, s agyát el ne rágják a férgek!... Te pedig édes öcsém vedd azt a süveget, s ide ugyan az én hiremmel be nem lépsz többé soha!

Józsika reszketett a düh és szégyentől, de büszkébb volt, hogysem többé szóba álljon. Vette süvegét, kardját s minden köszöntés nélkül, szilárd léptekkel távozott.

— Vigyázz Bornemissza — mondá az ajtóból legnagyobb dühvel visszafordulva — hogy ez órát még meg ne emlegesd!

Bornemissza utánna ment, s az ajtót bevágta utána.

— Gaz fattyu még fenyegetni mer! — kiálta indulatosan, aztán némán járt le és fel a szobában. (Folytatjuk.)

SZINMŰIRODALMI LEVELEK.

SZILÁGYI VIRGILTÓL.

II.

(Vége.)

Hamlet meséje legelőször Saxo Grammaticusnál fordul elő, ki a 12-dik század második felében élt († 1203 után) és Dániának 1186-ig terjedő történeteit összeírta.

Az éjszakai világ örökös ködben úszó alakjainak csodás árnyszerűsége, — a hosszú napok, mellyeken a sokáig derengett hajnal nyomába csaknem egy végtelen alkony lép, és míg a nap egy homályos, de nagyszerű éjji lámpaként függ a láthatáron, felváltva kél s nyugalomra megy az élő természet, — az éjszakai-fény bűvös világa hosszú éjjeken — a csaknem örökös télnek nagyszerű jég- s hó-tüneményei, — minden minden olly csodásan hat az emberi képzelődésre, és e hatásnak félreismertetlen bélyegét hordozza magán Saxo krónikája, mellyben összehalmozta az éjszakai szellemvilágnak régi hagyományokból s énekekből kölcsönzött mesészerű, emberfeletti s legcsodásabb alakjait.

Dánia hős királyát Horvendillt a monda szerint meggyilkolja testvére Fengo részint nevének, részint koronájának elnyerése végett, tehát kék-hatalom- és uralkodás-vágyból. Hamlet a meggyilkolt királynak fia megboszúlja e ténnyt. Hamlet színlett bárgyúsága, s ostobául de mély értelműleg mondott rejtélyei, kétértelmű válaszai — ez

középpontja, s egyszersmind az éjszaki izlésre nézve főbája az elbeszélésnek, mely az emberfeletti bűverővel előreható hős Hamlet boszújával és szerencsés trónrajutásával végződik.

A mondában Laertes alakja egészen hiányzik. E mellett egy hölgy fordul elő, Hamlet gyermekkori játszótársa, kivel aztán a legvégsőig vitt viszonya volt; de ezen alak legtávolabbról sem hasonlít Opheliához. És egy jelenet fordul elő csupán — midőn t. i. Hamlet, vissza akarván téríteni anyját az erény útjára, egy hallgatódzó egyént keresztülszúr — e jelenet csupán az, mi Shakespearet a monda saját szerű felfogására vezethette, s mi kapcsolatot képez Sh. drámája s az anyagul szolgált monda között.

A mondat Belleforest, egy angol író beszély alakba önté (1564.) és már 1587-ben tehát Sh. Hamletjének elkészülte előtt mintegy tizenhárom évvel létezett egy dráma Hamletről, a régi bölcsek tétéleivel és különösen Senecából vett aranymondatokkal gazdagon át meg átszóve. A szerencsés kimenetel azonban még itt is úgy mint a mondában előfordul, megtartaték.

Egy drámájához sem vesz Sh. olly nyers anyagot, mint chez, és mégis a kidolgozás, eredményében felülmulja többi műveit.

Felülmulhatná lön ebben ő maga is az érzelmküzdés és emberi szenvedélyek kezelését és azon legmélyebb életbölcseességet illetőleg, mely hasonló nagyszerűségben még nem nyilatkozott.

Shakespeare nevét nem említhetjük a nélkül, hogy Hamlet eszünkbe jusson.

És minden munkái között mégis csupán sonettjeinek czélja szolgált olly tartós, és olly különböző félreértések tárgyaul, mint ezen szomorujátékának, különben igen világos tragikai sulyja; ugyanmilyira, hogy míg a nagy tudományos Johnson, Hamletben a cselekvő lényt föl nem akarta ismerni, s benne mindössze is egy tehetlen eszközét látta a végzetnek, — más részről a felületesebb itések között találkozott nem egy, ki Hamlet mesterkelt bárgyuságát valóságos elmezavarnak vévén, így természetesen a bíráló kezében szétfoszlott az egésznek alapja, és a zürből kivergődni, valamely eredményhez jutni lehetlen lön.

Több commentator mélyen ereszkedvén a jelleme, helyzetek, jelenetek, sőt mondatok elemzésébe, összehasonlításába, s minden gondját erre fordítván, — mivel e közben egészen mellőzte, vagy legalább tévuton kereste az összekötő kapocs fölismerését, — hajlandó volt a darabot egy művészietlen roppant képnek tekinteni, mellyen sok kiváló alakot látunk egymás mellett, a színvegyületek közvetítő egysége nélkül.

Ki egy Shakespearei szomorujáték tragikai sulyát, mely soha elrejtve nincs, hanem határozottan az előtérben áll, mindemellett is a művészi teremtmény összegében föl nem ismeri, hijában igyekszik azt a részletek szemlélése által elérni.

Shakespeareánél — ugymond Gervinus — a cselekmény mindig származott, mindig későbbi s lettdolog, és mindig munkáinak középpontjából juthatni a cselekmények forrásán át magokhoz a cselekvő személyekhez és azon elrejtett okokhoz, mellyekből cselekményeik származnak.

És ez általános észrevétel különösen áll Hamletre nézve, midőn ebben is mint minden szomorujátékában bármilly nagyszerűek legyenek jellemei, azok csak kevésbé bár merészen körvonalazva jelennek meg, és a drámai élet egészétől elvált valamely lételeg tulsulya sehoh se lép hátráltatólag az események folyamába.

Hogy e darab tragikai sulyját Hamlet jellemében kell keresni, erre nézve a

gondolkozó fők régóta tisztában vannak. Hanem sokáig hibásan az mondaték, hogy Hamletben egy ember áll előttünk, kinek vállaira olly teher tétetett, hogy azt el nem bírja, akár mert általában gyenge, akár mert a czéllal erkölcsi öntudatát összhangzásba hozni nem képes.

Illy nézetben voltak különösen Göthe, Schlegel, Ulrici. Csak abban tértek el egymástól, hogy egyik az erőtlenséget általánfogva, másik Hamlet jelleme ingtagságában, harmadik kétkedéseiben kereste állításának indokait, lényegileg abban megegyezvén, hogy Hamletet a végzetszerű események megrohanván kiforgatták önmagából.

Valóban e nézetnek hódolva, sok érvet merithetünk a darabból, mely mellette szól.

Atyja halálának megboszulására törekszik. Meg van győződve, hogy erre teljes joga van. A körülmények kedvezők: maga tudós, katona, jártas az udvari dolgokban; a nép szereti s a kénjenc Claudius zsarnoksága nem olly erős, hogy azt rendkívül nehéz volna megbuktatni, kivált miután hiszi, hogy anyja is kész volna pártjára állani. A cél, a motívumok, az eszközök mind tisztában; az akarat sem hiányzik Hamletnél. És mégis egy hosszú tekervényes utat választ. Örültséget színlelt. Felforgatja az udvart, rejtélyeket mond a kénkedőknek, gyötri kedvesét, végre feladni látszik feladatát, és utoljára megöli ugyan Claudius, de ez félig a véletlennek, félig egyéb okoknak tulajdonítandó.

E nézet szerinti alapgondolat annál szerencsétlenebb volna, mert egy ember, kinek valamely tényt végre kell hajtani, s ezt akarja is, de valamely ok miatt hozzá nem jut, soha sem jó tragikai jellem, sőt némelly viszonyok közt inkább alkalmas komikai előadás tárgyául.

Már Aristoteles határozottan mondá, hogy midőn valamely egyén minden eszközökkel bir egy tény végrehajtására, s azt még sem teszi, illy egyént a költő legkevésbé használhat, mert az épen nem tragikai. És Shakespeare sokkal magasabb öntudattal kezelte czéljait, lelke sokkal mélyebben hatott az élet szövedékeibe, hogysen illy tévedésbe eshetett volna. Shakespearrel soha sem történik, hogy jellemei teljesen tisztában ne volnának arra nézve: mit akarnak?

Az lehetlen, hogy az említett alapgondolat képezze e szomorujáték súlypontját.

Hamlet, úgy mint azt Sh. elénk állítja, egy szeretetreméltó, tanult egyéniség az életnek levirágzóbb férfikorában, a természet által gazdagon felruházva a kedély és érzelem legszebb tulajdonaival. Vére izgatag; heves a bősziútségig felindulásában. És midőn nyugalma visszatér, bölcs mint egy világbiró, szelid mint galamb. Önmagát tökéletesen ismeri, s szemrehányásokkal illeti, midőn a határozatlanságon rajta kapja. Érzzi, hogy a tény, melly szenvedélyben gyökérzik, lehetlenné vált, ha kihül a szenvedély, és mégis valahányszor boszúra emeli kezét, meggondolása mindig egy új okkal lép elő, hogy kicsavarja a fegyvert kezeiből.

Hamlet határozatlansága nem ingadozás, mert egy pillanatra sem habozik soha vajjon erkölcsileg véve joga van-e boszút állani atyja gyilkosán, vagy inkább megbüntetni a gonosztevő bitorlót, és vajjon a kitűzött tényt végrehajtsa-e? Az ő határozatlansága lelkiismeretesség. Ovatossága erény. És ez teszi őt nagyszerű tragikai jellemmé.

E lelkiismeretesség egész odáig terjed, hogy midőn már teljesen meggyőződvn Claudius bűnössége felől, ennek szobájában fölemeli fegyverét a boszu végrehajtá-

sára s Claudiuszt imádkozásban találta, egy gondolat feltartja kezét s azt mondja : Nem! a boszú így nem igazságos! Lelkét midőn tisztulva van, nem küldhetem a más világra! atyámat megölte bűneinek virágában, vesszen el ő is lakmározás között, vagy a kéjben midőn épen vétkezik.

Hamletben tehát egy embert kell látnunk, ki meg akar győződni a legutolsó kétség eloszlásaig Claudius bűnössége felől. A helyett, hogy midőn boszút kiált felgyult szenvedélye, azt végrehajtaná, lelkiismeretessége feltartóztatja őt, és időt engedvén ellenének, kutfejévé válik annyi romlásnak. Nem elég, hogy az öreg Poloniust, midőn ez a királynőnél lesben áll, leszúrja; veszélybe dőlnek szeme láttára legjobb barátai Rosenkranz és Gúldenstern; Ophelia megőrül; anyja véletlenül mérget iszik; elvész, Laertes, s annyi gyászos eset után hogy alig marad fenn egy élő lény, végre maga is áldozatául esik szigorú lelkiismeretességének.

NEMZETI SZINHÁZ.

FIGYEKMEZTETÉS. A nemzeti színházi nyugdíjintézeti kormányzó választmány által, 1853. évi martius 31-ről t. cz. Vezérle János orsz. pénztári ellenőr urnak kiadott 21. számú gyűjtőiv, — mellyen aláírt összegeket a t. cz. gyűjtő már a választmánynak be is szolgáltatva, — eltévedvén : minden visszaélés tekintetéből ezennel kijelentetik, hogy miután azon gyűjtőiv határozatilag megsemmisített, az azoni további gyűjtésre senki fölhatalmazva nincs, s annak gyakorlata olyan visszaélés lenne, melly ellen a korm. választmány ezennel tiltakozik. Pest, januar 5. 1854. F á n c s y L a j o s, a nem. szinh. nyugdíjint. k. választm. tagja s jegyzője.

JELENTÉS és FELHIVÁS. A nemzeti színházi nyugdíjintézeti pénzalap növelésére az 1853. évi augusztus 10-kén kelt jelentés óta következő újabb ajánlatok s illetőleg készpénzbeli adakozások folytak be, u. m.

T. cz. Ū r m é n y i J ó z s e f cs. kir. kamarás s választmányi elnök ur 1. számú gyűjtőivén ujjolag aláírt: báró Kemény Zsigmond 100 pftot, évenkénti 5 szántóli kamafizetési kötelezettséggel.

T. cz. S i m o n t s i t s J á n o s, kir. tanácsos ur 3. számú gyűjtőivén: Simon Florent 40 pft, valaki 2 ft, Farkas Ágoston 1 ft, Horváth Menyhért 1 ft, Lukács M. 1 ft, összesen 45 pft.

T. cz. Z s i v o r a G y ö r g y ur 4. számú gyűjtőivén: t. cz. Wodianer Albert ur, életfogytiglan, évenként fizetendő 40 ft. Gyűjtő ur maga hasonló föltétellel 10 ft, s így összesen 50 pftot, az 1853. évre járó illetményt már le is fizették.

T. cz. K u b i n y i Á g o s t o n, kir. tanácsos s nemz. muzeumi igazgató ur 5. számú gyűjtőivén, a gyűjtő maga 5 ft.

T. c. ifj. M a j l á t h G y ö r g y ur, 9. számú gyűjtőivén: Siskovics József 50 ft. Gyűjtő maga 25 ft. Majlath Prandannó 25 ft, összesen 100 ft.

T. cz. V e z e r l e J á n o s ur, orsz. pénztári ellenőr 21. számú gyűjtőivén: Csekonicus János 200 ft, Bakalovics Sillard 20 ft, N. N. 2 ft, Bossányi László 2 ft, Vörös Ignác 1 ft, Forinyák J. 4 ft, gyűjtő maga 6 ft, összesen 235 ft.

T. cz. C s á s z á r F e r e n c z ur, 41. számú gyűjtőivén: Schmidt József 5 ft, Daróczy Sándor 58 kr, Sárközy Lucia 1 ft, Beszedics Eduard 1 ft, Rásó Lajos 1 ft, Mayer Antal 6 kr, Heringhl 16 kr, Kálmán László 40 kr, Nagy Kerzibe valók 1 ft, összesen 11 ft.

T. cz. Székács József, ágost. egyh. lelkész ur, 49 sz. ivén: Székács-Vörös Juliánna 5 ft, Fabó András 1 ft, KalmárIstván 1 ft, Schimkó Gusztáv 1 ft, Valka János 1 ft, Brengli Mihály 5 ft, Valka Emilia 30 kr, Galle Andor 30 kr, Lang Mihály 2 ft, összesen 18 ft

T. cz. Szilágyi Pál, színész s választmányi tag, 53. számú gyűjtőívén: t. cz. Bucsánszky Alajos ur, általa életfogytáig s utána örökösei által fizetendő ötszáz-tóliás kamatfizetési kötelezettséggel 1000 pft.

Kovács Endre ur, nemzeti szinh. kardalnok az intézet javára nyomtatásban kiadott „Három magyar“ című zeneműve tiszta jövedelmének ide áldozott fele részében: eddig készpénzben befizetett 24 pft.

Melly kegyes aláírások s illetőleg készpénzbeli adakozások folytán, a nyugdíjintézetet pénzalapja ismét 1100 pft ötszáztólival kamatozó tőkével és 480 pft készpénzbeli adománynyal gyarapodván, midőn ezeket a korm. választmány, nyilvánosság s közméltánylat tekintetéből, az intézet részéről őszinte köszönetének nyilvánítása mellett, ezennel kihirdetné, ez alkalommal ujlag tisztelettel fölkéri azon t. cz. gyűjtőket, kik a reájok bizott iveket az 1853. évi october 22-ről kelt felszólításban kijelölt határidőre, u. m. a lefolyt évi pesti novemberi vásárra sem küldötték be, sziveskedjenek azokat rögtön a kormányzó választmány elnökéhez t. cz. Ürményi József, cs. kir. kamarás urhoz (Pest, Bálványutcz, Ürményi-ház) beküldeni, miután azoknak beszédese, az intézet számviteli szabályzatánál fogva, okvetetlenül szükségeltetik. Kelt Pesten, januar 5. 1854. Fánesy Lajos m. k. a nemz. szinh. nyugdíjint. kormányzó választmány tagja s jegyzője.

TARKA KÉPEK.

IRODALMI ROCOCÓK.

Par force házasság.

1825-ben egy házasulandó parasztleány, a szokásos háromszori kihirdetés végett jelenti magát X. református lelkésznel. A lelkismeretes predikátor szóba fogja a legényt s tudakozza tőle:

- Van-e házad?
- Nincs!
- Van-e szőlőd?
- Nincs!
- Van-e marhácskád?
- Nincs!
- Van-e eleséged?
- Nincs!
- Hát ugyan lelkedre támasztam jó fiu, hogy mersz megházasodni?
- Mivel — ugymond — nincs kinek reám ruhát mosni... aztén meg apám is ezért házasodott.
- De még is valld meg, miként szándékozol táplálni s tartani feleségedet?

— Menjen ő is — felel hidegen s vállát megrázintva az illető szerencsevadász — kalászt szedegetni!

J e g y z ő k ö n y v i k i v o n a t 1 7 8 8 - b ől.

Nemes Zabolch vármegye által, bessenyői Besseney József 18 forint adósság fizetésre interpelláltak; a felszólított adós azonban következőleg felel:

Tekintetes vármegye! Sem György Mátyás, sem Páduai Antal, sem üszögütő Péter ezeknek segítségekre ellenem összecsoportosodott ezer török ágyuk sem kohnak én belőlem ki 18 Rhénes forintokat, ezekből az okokból:

1-ör. Mert Nincsen. —

2-or. Ha volna is, elszakadó félben levén a jobb lábam, (mellyet György Mátyás nézzen meg, vagy akárki más, a ki nem hiszi) vagy arra tartanám, a mi kevés költség körülöttem van, hogy ahoz értő chirorgus kicsiny kinoztatásommal vágja el, vagy ha még valami reménység lehetne meggyógyulásához: tehát gyógyítsa meg az Isten adtát.

3-or. Aztán meg a bal szemem világa is nagyobb veszedelemben forog, mint Belgrád, pedig a mint Pesten lakózó Szombathelyi nevű doctor uri ember a bátyám, Besseney Bóldizsár ur által tudtomra adta, azt is lehetne curálni, csak elégséges költség volna; ide adnám már én a 18 Rftokat és többet is ha volna; mert nem adnám én a szemem világát a kerek ég alatt szityegő, szotyogó, horkoló, krárogó uzsorások, capitálisták, s más e féle himpli, humplikért, összevéve és összekötve minden néven nevezendő pereputtyaikkal egyetemben, ... nem hogy György Mátyásért engedném hanyarogni, azt is nem gyógyíthatván, hogy fizessek Matiz Györgynek?

4. Nagyobb motivum adósság levén a Kis György és Bellovics Ferencz granatérosoké a nyakamon, mivel ezek csak a lénungjaikból élőködnek; Matiznak pedig 1000 ftnál is több hever szertesztét uzsorára, azoknak adnám inkább a 18 ftokat, és még 22-öt mellé, ... csak volna, mert ezeknek reménykedésök már a felséges magyar helytartótanács előtt is megfordult.

5-ör. A berezeli nagy malomból is csak úgy szedem a vámot, hogy már ma harmad napja, mióta egy falat kenyér sincs a házamnál; — jöjjön ide Matiz is, szedje velem együtt a vámot, avagy helyettem, és elégedjen meg vele nem bánom, és apacidálom.

6-or. Ma, ugymint 19. Psentis veszem a bátyám levelét Pestről, mellyben teljes örömmel írja, hogy igen kevés napok alatt tökéletes consolatióval fog megérkezni, minden involutiomból kiszabadit; ezen levelet is producálhatom Matiznak, ha nem sajnál ide fáradni; de kenyeret hozzon magával, mert én azzal sem fogom kínálni.

7-er. Jelenttem már egyszer Komjáthy főszolgabíró urnak, hogy mihelyt a bátyám megérkezik, vagy másképen módom lesz benne, abba a szempillantásba megfizetek nekie, és még sem várhat; azért csak várja az istenadta bruderje velem együtt a bátyámat, mert míg a magam emberségéből a 18 forintját kibiherezi tőlem, addig felszippanthat egy mázsa tobákot a legesendesebb flegmával.

Költ Berezenen, januarius hónapnak 19. napján 1788-ban, a tekintetes nemes vármegyének alázatos szegény szolgálja B. Besseney József m. p.

Epigrammok 1792-ből Barczafalvi Szabó Dávidtól.

1. Prokátor.

A száraz kereket hájjal kenik, hogy ne zörögjön.

Prókátor kenetik: néma hogy ő ne legyen.

2. Charlatán.

Dupla tudatlan vagy, mert nem tudsz óh Line semmit,

És hogy mit sem tudsz: ten magad azt se tudod.

3. Hegedű.

Éltem az erdőben, éltemből fejsze kivágott,

Élvén néma valék; szólok halálom után.

1803-ban egy vándor színésztársaság, következő énekes versekben bucsúzott el részvétlen publicumától:

Pallérozuk a világot,

Vetkezzük a durvaságot,

Fáinsággal dicsekszünk.

A virtus még sem érdemel,

Egyedül csak a pénz emel,

Oda hová igyekszünk.

Illyen a mai világ.

A mi nincs, azzal dicsekszik,

Jót mond; de rosztat cselekszik,

Illyen a mai világ!

KÖZLI BERNÁT GÁSPÁR.

EREDETI LEVELEK APAFFI FEJEDELEM IDEJÉBŐL.

Tekintetes szolgabíró ur!

Megvagyon írva a statutumokban, hogy a beszállásolandó banderiumnak marsutájának kell lenni s hová az szól, ott tartoznak megszállani. Daczára ennek, nincs hét vagy nap is, mellyen ne lenne szerencsénk — ezen ma holnap mindenükből kifogyasztó — alkalmatlan vendégekhez — még pedig ollyakhoz, kiknek nincs marsutájok vagy ha van is, nem hozzánk van adressirozva. Ma délre is egy egész dandár fog letelepedni. A törvények értelme szerint a bodorgó állatot köteles mindenki felfogni: — valljon, ha a marsuta nélkül koborló lovakat — rajtuk ügyelgő gazdájukkal együtt felfogjuk s a további rendelésig letartoztatjuk — kötelességünket teljesítjük-e? Határozott választát várva a szolgabíró urnak — maradok alázatos szolgája N. helység bírása.

N. helységi bíró!

Ezen parancsolatomat írom a mlsgos főispán ur íróasztaláról, kinél volt szerencsém ma délben ebédelni — érted-e bíró!? Tehát azt rendelem, hogy: a nemes banderium nem tolvaj! tisztességesen el kell fogatni, s minden erőtökből kitelhetőleg

vele elbánni. Máskép ne legyen! mert megjelenek én is — de nem egyedül — tudod bíró — többed magammal. — K. K. szolgabíró.

Méltóságos alispán ur!

Az ide zárt egy pár eredeti levélből megtudhatni a tudnivalókat; elég az hozzája, hogy a t. szolgabíró ur parancsolatja szerint, helységünk előljárósága a marsuta nélkül magát beszállásolt banderiumot tisztességesen el akarta fogatni, s ez okból minden támadási eszközök nélkül — megjelenvén a hadnagy urnál, felszólította kardja átadására. Által is adta hadnagy uram a kardját, de nem volt köszönet benne, mert a zománcezós kard kékre festette a bíró hátát, a kis bírónak pedig füle hegyét lecsipte, — nem csak hanem bakba köttetvén mindkettőt, megesküdt, hogy Havaselig viteti, s ott a veres tengerbe hányatja. Bezzeg megesett rajtunk szegény fejünkön! Illyen executiot még a nagy apánk sem ért. Előre borsózik a hátunk, hogy majd a szolgabíró urnak honnan teremtyük ki csak a tojásokat is?! hát még lovai számára a zab — s széna — mit vétett?!?

Kérjük alássan a méltos alispán urat, méltóztasson siettetni a szolgabíró urat, hogy ígérete szerint jelenjen meg mentül hamarabb s mentül többed magával s mivel a dolog haladékat nem szenvedhet, a m. alispán úr is ültesse fel a többi banderiumot, hogy legalább bíró uramékat megmenthessük az eleven haláltól, a vörös tengerbe futasztatástól. — sat. sat.

Alázatos szolgája N. helység notáriusa.

N. helysége notáriusának!

Az úr egy malitiosus, fufangos ember, afféle garabonciás szellemű — kinek — mint illyennek tudni kellene, hogy a betű megöl; — kinek nem kellett volna a szolgabírói calami errort aljas czélokra és prostitutiókra felhasználni, s ki mint illyen nem érdemes, hogy a notáriusi pennát többé füle mellé billessze. — Ugyanis a szolgabíró uram tisztességes elfogadást, nem elfogatást akart parancsolni, — többed maga alatt pedig a rézonérozás esetében a magyarófalczákat értette, melyeknek megjelenésében bizonyosan nem lesz hiba. — Az úrnak pedig utolsó kötelességévé azt teszem, hogy mint ezen hallatlan malitiának egyedüli factora, azt becsületesen igazítsa el, — különben nem állok jót, hogy a kutyabőr is nem kap vagy egy magyarófa-vendéget. —

Kutyfalvi D. alispán.

Méltóságos alispán úr!

Isten és emberek előtt jó lelkiismerettel megállok, mert kötelességemet teljesíttem, mert megvagyom irva, hogy a szolgák engedelmesek legyenek az ő uraiknak. — E mellett czéloamat elértem. Ugyanis a szolgabíró akaratom ellen rám erőszakolta a notáriusságot; mert télen jó meleg istálóm, nyárban kövér luczernám s borvizes borom van; a notáriusi hivatal zsiros jövedelmétől pedig már annyira megcsömörlöttem, hogy örömezt kiadom kezemből. Egyébiránt de k u t y a b ő r protestatur, mert az én ösatyám, János Zsigmondnak házi cintorása volt s így érdemes hivatala — nem pedig ebugatás után kapta a kutyabőrt — mint . . . más.

Mellyek után vagyok és maradok 1 . . . aug. N. helység exnotáriusa — H.

BÉCSI SÉTÁK.

XIII.

Januar 11.

A várszínház története a lefolyt év végén egy eseménnyel gazdagított, mellynek zaja az új évbe is áthat; értem a Dawson-Laube kérdést, melly az itteni művészetvilágban olly dühösen vitatik, mint a politikaiban a török-orosz kérdés. Részletekbe bocsátkoznom fölösleges, miután a tiszta tény e lapok utolsó számából a t. közönség előtt már ismeretes. De csak azt akarom még megemlíteni: miszerint itten a tény még nem tartatik egészen befejezettnek, miután a két ellenséges párton kívül még egy harmadik párt is alakult, mellynek dicséretes jelszava: „a minden ároni béke“ és e szerint magára vállalá a közbenjáró szerepet. Tagadhatlan mindenesetre, mikép az idevaló színházközönség nagy sajnálattal értesült ezen eseményről, melly, itéltessék az bárminő szempontból, sem Dawson, sem Laube úrnak dicséretére épen nem válik.

Egyébiránt úgy látszik, mintha ezen esemény megkuruzsolta volna a várszínházat; mert azóta Birschpfeifer asszonyság fungál legjavában. A „Lowoodi árván“ kívül most még „Mazarin“ is adatik, mellyet eddig még nem látván, eredményéről majd csak jövő alkalommal szólандunk.

Nem sokkal jobb szerencsével kezdé meg az újévet a dalszínház. Az „ördög hegedűje“ rég hirdetett ballet, Leo úrral és Plunkett kisasszonnyal együtt csunya módra megbukott. Az O. D. Post ügyes tollú bírálója igen helyesen jegyzi meg Plunkett kisasszonyról, miszerint t. i. a párizsi szinigazgatók sokkal jobban értik, mint a mieink, hogy kit kell megtartani és kit m ű t a z á s r a küldeni.

A szinügyek olly állapotban levén, hagyjuk azokat és térjünk inkább át a derült arcú, kaczer pillantású farsangra, ki olly vigan köszönt be nálunk, mintha épen ő nyerte volna meg a Perissuttiféle főtérnőt, és nem az a két fiatal zsidó gyermek, kik tegnapelőtt 200,000 pengőt raktak a zsebükbe, mi mindenesetre többet ér, mint a világtörténet a zsebben, mi — közben legyen mondva — igen szorgalmasan nyomatik és nem sokára elhagyandja a sajtót.

Mondom tehát, hogy a farsang nagyon vigan köszönt be, mindenfelé megindult már a táncz és vigalom. Maoam is sétáimat többé nem járkálva, hanem tánczolva teendem.

Az idő is álarczosan jelent meg köztünk, napjaink olly tavasziak, mintha épen május közepében lennénk,

Hogy hány fényes és fénytelen, noble és ignoble bál leend itten, erről majd máskor.

H.

V I D É K I S Z E M L E.

Székesfehérvár, jan. 6. -- Eltér Antal úr, városunk ritka jelességű és fáradhatlan zongoramestere, ügyes tapintatánál és már több ízben tanusított jó izlé-

sénél fogva ma ismét bebizonyítá, hogy csinnal és jó választással rendezett hangverseny is gazdagon nyeri el áldozatát, ha oltára nemes czéla állittatik fel. — Így a derék férfiú az itteni zene- és hangművészet terén a legtiszteltebb és ismertebb nevezetességeket: mint Eltér- Uffer, Eliza asszonyságot, Siegvárt Sidonia és Vogel Mari kisasszonyokat; Jánnny *) és Scherer Camill úrakat maga mellé kérve fel, — a legédeletesebb éstélyt varázslá városunk szépszámban megjelent zenekedvelő közönségének. — De mi a jeles férfiúnak legszebb érdemül a hálalemezén bevésve marad az: hogy a bejött összeg e g y r é s z e az itteni polg. kórház javára fordittatik, miről is benünkent a hangversenyt hirdetőleg értesített. — A m á s i k r é s z n e k h o v a f o r d i t á s á t pedig, ha lelünk sugallatát követjük, sejtjük, hogy nem egyébre, mint Pest, Pápa, Győr sat. városok nemes viseletök példáját követve — az elhunyt nagy költő és honfi, Garay János, hátrahagyott árvái felsegélésére.

G y ö r, januarius 11. 1854. A „Garay-ünnepély“ óta több kielégítő előadást láttunk. Nem mindig mondhatjuk ezt a játékrendről is. Felekiné, ki Erdélyinek „Garay emlékezetét“ olly gyönyörűen szavalta, igen sokszor kitűnt. — Szigligeti „Czigány“-a köztetszést nyert. Kétszer adatott már ez évben, egyszer zsufolt, másodízben jól látogatott házzal. A társulat két kitűnő tagja, Hidassiné (Rózsai) és Gyulai (Zsiga cigány) voltak az est hősei. Hidassiné különösen megható volt az örülési jelenetekben. Gyulairól ez előadás is megerősített azon hitünkben, hogy ő főleg jól tud jellemeket felfogni, s hogy az általunk ismert vidéki színészek legjelesbike. Méltó festvére a derék költőnek. — Az egész előadás jó volt. Uj levelező.

BUDAPESTI HIREK.

*** A magyar academia elnöke, gr. Teleki József aggasztó betegségéből felidült, melly örömhír nemcsak azokat fogja érdekelni, kik a nemes grófban a hazafit s a tudományos író tisztelek, hanem mindazokat is, kik a magyar tudós társaságnak, e korunk szellemi fejlődését képviselő általánoson kegyelt intézvényünknek, az évekkel előrehaladó felvirulásában biznak. A köztiszteletű hazafi jelenléte csak megszilárdítani képes a bizalmat, mellyel a közönség tudományos mivelődésünk ez organumának jövőendő alakulása iránt viseltetik.

*** E napokban utazott el körünkől Urházy György, író társunk, kit a Pesti Napló áldozatkész kiadói Törökországba küldtek, hogy onnan minden nagyobb szerű külföldi lapok példajaként, a Pesti Naplóba leghitelesebb levelezéseket közöljön. Birjuk tisztelt barátunk ígretét, mellyet nekünk a Pesti Napló szerkesztője és kiadói barátságos engedélye folytán tett, miszerint, ha mi lapjainkba illő n e m p o l i t i c a i érdekes dolgokkal fog találkozni, azokat számunkra megirandja. Ismerve a török föld népszokásokban s historiai emlékekbeni gazdagságát, leveleit legnagyobb érdekekkel várjuk. Kíváncsiak vagyunk a m a d a r a i a m a z o n g y a r m a t r a.

*** Egy igen érzékeny jelenetnek lehete fővárosi közönségünk több napok óta tanúja. Több mint egy hete már, hogy egy fiatal katonatiszt a Dunán vadászva, egyszerre a jég alá esett s azon pillanatban szolgálja szemeláttára menthetlenül elmerült; minden kísérlet megszabadítására sikertelen maradt. Örökre elveszett. Vadászebe, egy

*) Jánnny ur közbejött betegsége miatt nem működhetett.

szép, fekete angol vizsla, a mint urát a jég alatt eltűnni látta, hirtelen elfutott végig a jégen, s a hol ismét törést látott ott megállt, mintha azt várná, hogy ott majd ismét elő fog jönni. És várt ott estig, azután ismét visszafutott oda, a hol elmerülni látta és ott ült le. Hiába hívták, csalogatták, nem hallgatott semmi ismerős szóra. — Hat napja már, hogy ott vár a jégen, néha végig-végig fut rajta, itt ott megáll hallgatózni, s megint visszatér elébbeni helyére. A parton állók hánynak neki enni-valót, de semmihez sem nyúl. Urának bajtársai mindent elkövettek, hogy onnan elhozzák, ígértek nevezetes összeget annak, ki elbirja onnan csalni, mind hasztalan, a hű eb ott várja urát egyre. Hat nap óta semmit sem evett, hihetőleg nem sokáig fogja már várni.

* * * E napokban jelent meg a Kertbeny által kiadott Album 100 ungarischer Dichter, mellyről bírálati rovatunk tüzetesebben fog szólni.

* * * Garay árváinak sorsa örvendetes részvétre talált mindenütt a kerek hazában, dicséretére legyen mondva irodalmunknak, ez mindent elkövetett, hogy az érdemtelen bajtárs emlékét a nemzet szívére kösse s kétszeres magasztalás illeti a közönséget, melly ez ügyet olly nemesen felkarolta. A Megváltó őrszemai számlálják az özvegyek filléreit. — Ujabb adatul megemlíthetjük, miszerint derék kiadónk Számváld Gyula vállalkozott Garay verseiből egy gyűjteménynek németre fordított kiadására. A fordítást Kertbeny teljesítendő díj nélkül, s a nyomtatási költségeket a derék kiadó ingyen ajánlá fel. A tiszta jövedelem minden levonás nélkül a költő családjának fog szenteltetni. Mind a kiadó, mind a fordító e nemes áldozatkészsége teljes méltánylást érdemel.

* * * Megjelent s minden műárusnál kapható Kovács Endre, nemz. színházi kardalnok által szerzett eredeti magyar dal: „a kesergő leány,” melly Lesnievszka által énekelve nemzeti színpadunkon több ízben köztetszést vívott ki.

* * * Divatképeink elkétségnek oka, mint bizományosaink leveléből értesültünk, a mult napokban esett hó által megszakasztott közlekedés Brüsszel és Köln között; minden órán várjuk azoknak megérkezését. Kamatul a várakoztatásért egy érdekes műmelléklettel szolgálunk tisztelt olvasóinknak. Közszeretben álló népköltőnk Lisznyay Kálmán legujabban Barabás által rajzolt arcképe ez, melly Barabás saját nyilatkozataikint az előbbinél sokkal sikerültebb, a költő ezen is palóczi népviseletben van levéve. A becses műmellékletet jövő vasárnap fogjuk szétküldeni.

> Ma tartatik az első táncvizgalom a bölcsöde javára. E hó 16-tól kezdve a Szekrényesitől kibérelt redout-terekben hetenkint egy részvényes táncvizgalom rendeztetik több uraktól — az első feb. 1-jén az urakból a zártkörű; beszélnek írók báljáról is. A gyógyszerész hallgatóktól részvény útján létesítendő vizgalom tiszta jövedelme a gyermekkórház javára leendő felajálva. Még a belvárosi kiseddóvodák is három gyermekbált terveznek, s eddig tán el is határozták már.

> Kővári Lászlótól kiadandó „Erdély nevezetesebb családai” már sajtó alá bocsáttatott.

> Megjelent a Vahot és Kubinyi által kiadott „Magyar és Erdélyország képekben” második kötete, melly az első kötetet érdekességben nemcsak utoléri, de fölül is mulja.

> Az Uj magyar muzeum decemberi füzeté kikerült sajtó alól, szokás szerint érdekes tartalommal.

> A farsang p u n c s nélkül el nem mulhat — ajánlanánk Beöthi Lászlót, melly e nemben a legjobb, — kapható minden könyvárusnál.

> Szelestei László F a l u p a c s i r t á j a kikerült a sajtó alól — s a téli időszak daczára magasan szánt az égen.

> Ervin Stockhardt vegytani mezei szónoklata- és Vogt teremtés természeti történetének fordításán dolgozik.

> Albach szerzetes, ki éltében egyike volt a jelesebb német hitszónokoknak, meghalálózván, hátrahagyott fűvészh-gyűjteményét a provincia a nemzeti muzeumnak ajándokozá.

> A cs. k. prágai egyetem részéről csőd hirdettetik a magyar-nyelv tanári szék betöltésére — a pályázóktól a német nyelv tudása okvetlenül megkívántatik, — s a cseh nyelv tudása nagy előnyül szolgál.

> A magyar földtani társulat mult pénteken tartá havi ülését, mellyben Kubinyi Ágoston tartott felolvasást a színobányai üveggyártásról, és egy levél olvastott fel Javából.

> A budai alagut homlokzata 9 és fél öl magas leendő a Pestre néző félen, jelenleg dolgozik rajt 32 munkás, később mint a körülmények s a beltér engedi, 2—300. Eddig 14 öl kész. Költségvetés szerint 240 ezerbe kerülendő, melly összeg részvények útján idáig már nagy részt bejött, úgy hogy még csak ezer részvény van eladandó, mellyekről ha a vállalat iránt eddig mutatkozott részvéteből ítélünk, szinte nem várakozandnak soká vevőkre.

> K o t h e emléktanár Pestre érkezett s már meg is nyitá előadásait a redout-termekben.

> A természetvizsgáló társulat e hó 5-én tartá kis gyűlését, mellyen a többek között Kovács Gyula muzeumi őr tartott értekezést az 1852-ben Mező-Madarason leezett meteorokról.

> Komolyan tervezik a kikötőt, hogy legalább lenne egy biztos hely, hová mi pestiek is kivethetnének reménységünk vasmacskáját.

> Egy pesti nagykereskedőkből alakuló társulat egy hajógyár alapításán tanácskozik.

> A pestféhérvári országot mellékét gyümölcs sorfákkal tervezik beültetni, — hogy az ut unalmasságát legalább majd a gyümölcsre szálló verebek és seregélyek csalogányolása némileg megkönnyitené.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1854.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS.

A DÉLIBÁB,

nemzeti színház-lap jövő 1854-ik évi folyamára.

Megjelenend e lap ezentul is szokott alakjában; szépirodalmi tartalommal a legjelesebb írók közremunkálása mellett, hetenkint egyszer, vasárnap, két sűrűn nyomtatott iven, finom velin papíron rózsaszín borítékkal.

Az első évnegyedben veendik tisztelt előfizetőink **Jókai Mór** legújabb historiai regényét „a Jancsárok végnapjait.” a második évnegyedben Manlius Sinister czimű drámáját.

Divatképeink a parisi moniteur de la mode remekművei lesznek ezentul is, melyeket a farsagon át mentül számosabban iparkodunk bemutatni.

Előfizetési feltételek :

Helyben : egész évre 12 fr. ; félévre 6 fr. negyedévre 3 fr. p. p.

Vidékre postai küldéssel, egész évre 15 fr. ; félévre 7 fr. 36 kr. negyedévre 3 fr. 48 kr. p. p.

Jelen boriték alatt minden előfizetési díjak elküldhetők s azokért egyenesen a szerkesztőség maga felelős.

Pesten, 1853. December 4-ikén.

a DÉLIBÁB szerkesztő és kiadó-hivatala.

(Szép-utca 1. szám)

ORSZÁGOS

Nagy Naptár.

1854. évre: szerkeszté Jókai Mór.

ára:

1 for. 40 kr. pp.

Legujabb, vegyes tartalmú, magyar könyvek!

EMICH GUSZTÁV

nemzeti könyvkereskedésében Pesten, (az uri és kigyó-utca sarkán) s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:

A

FEKETE DOMINO.

REGÉNY.

Irta b. PODMANICZKY FRIGYES.

Két kötetben, összesen 331 lap a legcsinosabb kiállítással
ára füzve 2 fr. p. p.

Uti Naplóból.

IRTA

B. PODMANICZKY FRIGYES.

Tartalma: Stettin. Svinemünde. Tengeri út. Riga. Reval. Kronstac Pétervár. Nevszki Prospect. — Utazás Moszkvában. Moszkva. — Stockholi Upsala Danemora. — A svéd tavak. Trollhättan. Gothaborg. A Sund. - Koppenhaga. Hamburg.

Nagy 8-adrétben, igen fényes kiállítással, ára 2 pfrt.

MULATSÁGOS

HÁZI-NAPTÁR

1854-re.

Szépirodalmi része: Tompa Mihály, Bernáth Gáspár, Jenevai, Sajó, Pet Sándor és Jókai Mórtól.

Az 1854 évre szóló katholik. és protest. naptáron kívül számos közhaszn. czikkel, Magyar- és Erdélyországi vásárokkal s. a. t.

Nagy 8-adrét, közel 140 lap, ára füzve, s az illő bélyeggel ellátva csak 30 kr. p.

A MEZŐGAZDASÁG NÉPSZERŰ KÉZIKÖNYVE.

A szántóföld-, rét- és szőlőmivelés, gyümölcsfatenyésztés, szarvasmarha-, ló-, sertés- és méhtenyésztés, jelen fejlődésfoka s előhaladása szerint,

SCHLIPF J. A.

oszoruzott pályamunkája **harmadik**, tetemesen bővített és javított kiadása nyomán szabadon magyarítá

TÓTHFALUSI MIKLÓS orv. tr.

Harmadik magyar kiadás. (A szövegbe nyomott sok metszvénynyel.)

Nagy 8-adrét 490 lap, füzve ára 3 fr. pp.

A SZERELEM GYERMEKEI.

Regény **SUE JENŐTÖL**, fordította **GERŐ**.

Két kötetben 12-edrétben 370 lap, füzve, ára 2 forint pengő pénzben.

GALLICSMES DIALOGUES.

Francia nyelvsajátságok, köz és társaséleti beszélgetésekben, közmondások és példabeszédekkel. — a francia nyelv alapos ismeretére törekvők s abban jártasok használatára.

PESCHIER A. után **FEKETE SOMA.**

Ára füzve 1 frpp.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

Az ó és új szövetségből és az apostolok cselekedeteiből. Kivonat gyermekek számára,

SCHMIDT KRISTOF

négy kötetnyi bibliai történeteiből, **Farbmann János** által. Fordította

Czuczor Gergely sz. Benedeki rend pannonhegyi tagja.

8-adrét 170 lap. Kemény kötésben ára 30 kr. pengő pénzben.

A KARTHÁUSI.

Regény, írta **B. EÖTVÖS JÓZSEF**.

Két kötetben; harmadik javított kiadás. 12-edrétben öszvesen 660 lap.

Ára füzve csak 2 fr. pp.

DELIBAR

